

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ГАЛУЗІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Нестор Наталія,

доктор юридичних наук, старший дослідник, заступник директора з наукової роботи Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, заслужений юрист України

Баулін Олег,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач відділу наукової та нормативно-методичної діяльності лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України

Кальной Дмитро,

завідувач відділу нормативно-правового забезпечення лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України

Україна сьогодні активно використовує потенціал міжнародного права в умовах інтенсивних процесів глобалізації та інтеграції. Незважаючи на складну воєнно-політичну ситуацію, яка негативно позначається на розвитку її державних і суспільних інститутів, вона прагне стати правовою, демократичною та соціально орієнтованою на європейські цінності державою. Для проведення ефективних реформ у судово-правовій сфері, невід'ємною складовою якої є судово-експертна діяльність, Україна має не лише спиратися на положення міжнародного права та їх офіційне тлумачення в рішеннях органів ООН, Ради Європи, ЄС, Європейського суду з прав людини та інших поважних міжнародних інституцій, а й враховувати динаміку їх розвитку, обумовлену сучасною специфікою міжнародного співробітництва, оскільки російська агресія відносно України змінила ставлення до суті принципу міжнародного співробітництва, коли прямі контакти з державами-членами ЄС і НАТО та деяких інших альянсів, а не універсальні елементи системи колективної безпеки, більш ефективно сприяють вирішенню нагальних питань у сфері безпеки і оборони.

Саме завдяки гнучкому механізму міжнародного співробітництва для швидкого досягнення конкретних результатів, який не обтяжений

формальними обмеженнями й діє без певної системності, фактично ад hoc, у наш час з'явилися і почали активно діяти в інтересах забезпечення глобального миру та регіональної стабільності «неінституалізовані» міжнародні альянси безпеки, до яких відносять: групу держав, що звернулись до Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду з ініціативою про початок розслідування найтяжчих злочинів проти міжнародного права, вчинених рф як державою-агресором проти України; кооперацію держав, які складають спільну слідчу групу із розслідування злочинів рф в Україні (Joint investigation team); міжнародну робочу групу незалежних експертів з питань санкцій щодо рф (Yermak-McFaul Group); дорадчу групу з розслідування воєнних злочинів і злочинів проти людяності (Atrocity Crimes Advisory Group (ACA) for Ukraine); ключову групу із напрацювання моделі утворення спеціального трибуналу для злочину агресії, вчиненого проти України (Core Group to establish the Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine); тимчасовий офіс прокурора (Interim Prosecutor's Office); Контактну групу з питань оборони України (Ukraine Defence Contact Group або «Рамштайн») тощо [1].

У рамках процесу подальшого зближення з європейською правовою системою постають питання впровадження європейських стандартів у національне право, вітчизняну судову практику і судово-експертну діяльність, створення ефективних механізмів адаптації норм, що регулюють правовідносини в українському соціумі, до європейських угод у цих галузях, розробка правових механізмів їх застосування в Україні уповноваженими суб'єктами.

До цього часу чіткого і однозначного визначення поняття міжнародного (міждержавного) співробітництва в міжнародно-політичній науці не вироблено, що пояснюється відмінністю методології, яку застосовують представники різних теоретичних шкіл до визначення взаємодії між країнами. Так, для політичних реалістів міжнародне співробітництво виступає основою і гарантом міжнародної безпеки і стабільності, а для лібералістів – співпраця між країнами є лише елементом глобального політико-економічного простору. Однак, більшість дослідників погоджуються з тим, що міжнародне співробітництво є неконфліктним типом взаємодії країн, яке може реалізовуватись як в одній, так і декількох сферах життєдіяльності держави [2].

У міжнародно-правовій доктрині поняття «право міжнародного співробітництва» також досить широко застосовується, і хоча у різних авторів його зміст і об'єм визначається з певними відмінностями, його предмет розглядають як будь-яку скоординовану й угоджену діяльність

суб'єктів міжнародного права, обумовлену виключно мотивами взаємної вигоди і позбавлену будь-якого примусу [3]. Основи міжнародного співробітництва закладені в Статуті ООН [4], відповідно до положень якого здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні проблем економічного, соціального, культурного й гуманітарного характеру та у заохоченні й розвитку поваги до прав людини і основних свобод для кожного є однією з основних цілей ООН, а принцип міжнародного співробітництва зобов'язує держави до співпраці з ООН та одна з одною (ч. 3 ст. 1, п. «а», «б» ч. 1 ст. 13, п. «б» ст. 55, ст. 56, п. «г» ст. 73 Статуту ООН).

У структурі принципу міжнародного співробітництва присутні два основних компонента – правова основа (закріплення цього принципу в міжнародних угодах) та організаційно-діяльнісна здатність (наявність відповідних правил і процедур). При цьому, реалізація другого компоненту традиційно має складнощі, оскільки в умовах задекларованого незастосування примусу завжди відсутні дієві заходи впливу на тих, хто ігнорує взаємні домовленості та порушує встановлені правила. Закономірним наслідком цього стала тенденція посилення двосторонніх контактів держав, які завдяки постійному моніторингу дотримання кожною з них визначених договорами правил мають можливість спостерігати за ситуацією у певних видах міждержавних стосунків та у випадку їх погіршення своєчасно вживати заходи, спрямовані на дотримання взаємних домовленостей, або вдаватись до власних заходів чи дій, зокрема й аналогічних тим, що були здійснені іншою стороною та призвели до погіршення міждержавних відносин.

Міжнародне співробітництво в галузі судової експертизи є одним з видів міжнародного (міждержавного) співробітництва, має свою специфіку й на сьогодні розглядається як складова частина складної системи соціальних відносин, що включають узгоджену політику, законодавство, правозастосовну, організаційно-управлінську, інформаційну, науково-дослідну діяльність уповноважених державних органів і судово-експертних установ, судових експертів і науковців, міжнародних організацій, спрямовану на проведення незалежних судових експертиз та їх науково-методичне, інформаційне та іншого характеру забезпечення.

В Україні, не зважаючи на те, що її судові експерти залучаються до гучних процесів у міжнародних судах (достатньо згадати лише справу про збиття 17.07.2014 р. над Донеччиною ракетою, випущеною з РК «Бук», літака авіакомпанії Malaysia Airlines, що виконував пасажирський рейс МН17 із Нідерландів до Малайзії, внаслідок чого загинуло 298 осіб), а чотири судово-експертні установи України,

зокрема ННЦ «ІСЕ ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса» і Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, є членами відомої у світі міжнародної організації у галузі судово-експертної діяльності – ENFSI (European Network of Forensic Science Institutes – Європейської мережі судово-експертних установ), монографічних наукових досліджень, присвячених розгляду поняття, сутності, завдань, принципів та інших питань міжнародного співробітництва у галузі судової експертизи майже не проводилось. Поодинокую виглядає дисертація Лопати О. А., в якій поняття міжнародного співробітництва Експертної служби МВС України визначено як діяльність судово-експертних підрозділів та судових експертів Експертної служби МВС України щодо взаємодії з компетентними суб'єктами іноземних держав та міжнародних організацій, що ґрунтується на нормах міжнародного і національного законодавства й спрямована на вирішення завдань судово-експертної діяльності. При цьому, авторка виокремлює в структурі останньої загальні та окремі завдання і одним із загальних завдань вважає здійснення міжнародного співробітництва [5, с. 16, 34, 49].

На наш погляд, у галузі судово-експертної діяльності міжнародне співробітництво здійснюється з метою формування та поглиблення взаємовигідних відносин основних суб'єктів цієї діяльності – експертів, спеціалізованих судово-експертних установ і організацій та інших суб'єктів, які для отримання доказів ініціюють проведення судових експертиз у провадженнях із так званим іноземним елементом, та сприяють вирішенню як експертних завдань у цих провадженнях, так і інших завдань, виконання яких покладається на основних суб'єктів судово-експертної діяльності.

Міжнародне співробітництво у галузі судово-експертної діяльності відбувається на різних рівнях, за різними напрямками та у різних формах. Так, існують двостороннє і регіональне та співробітництво на світовому рівні. За спрямуванням проваджень у цьому співробітництві виокремлюють напрями: 1) міжнародне; 2) кримінальне; 3) цивільне; 4) господарське; 4) адміністративне; 5) виконавче тощо. Крім цього, поза юрисдикційними провадженнями є такі напрями міжнародного співробітництва у галузі судово-експертної діяльності як науковий, навчально-методичний тощо.

До форм міжнародного співробітництва у галузі судово-експертної діяльності можна віднести: 1) формування і забезпечення міжнародних стандартів судово-експертної діяльності; 2) проведення судової експертизи у порядку надання міжнародної правової допомоги; 3) залучення фахівців з інших держав для вирішення завдань судово-експертної діяльності та спільна участь у цьому експертів із різних

країн; 4) забезпечення функціонування та використання даних криміналістичних обліків та інформаційно-пошукових систем; 5) обмін інформацією, що становить спільний інтерес у сфері судово-експертної діяльності відповідно до різних міжнародних договорів; 6) обмін нормативними документами, науково-технічною літературою та іншою інформацією з питань діяльності судово-експертних установ; 7) участь у проведенні спільних наукових досліджень і наукових заходах та заходах із підготовки і навчання судових експертів й підвищення їх кваліфікації; 8) обмін досвідом роботи шляхом проведення стажувань, консультацій, семінарів тощо. При цьому, кожний із цих рівнів і напрямів та кожна із зазначених форм мають специфічні завдання.

На сьогодні важливо, щоб міжнародне співробітництво у галузі судово-експертної діяльності здійснювалось і у подальшому розвивалось на основі таких принципів: верховенства права і законності; добровільності; поваги до державного суверенітету, територіальної цілісності, непорушності кордонів держави та невтручання у її внутрішні справи; додержання прав людини та основоположних свобод; взаємовигідного співробітництва та партнерства; відповідності угод про міжнародне співробітництво до повноважень суб'єктів і прав учасників такого співробітництва; взаємної відповідальності суб'єктів і учасників міжнародного співробітництва за його результати; спільного усунення політичних, економічних, правових, адміністративних та інших перешкод для взаємної співпраці у галузі судово-експертної діяльності.

Література:

1. Горовенко С. А. Неінституалізовані міжнародні альянси безпеки: на варті глобального миру та регіональної стабільності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/99.pdf> (дата звернення 14.08.2024).

2. Седляр Ю. О., Кравченко Н. В. Міждержавне співробітництво: концептуальні засади дослідження та підходи до класифікації. *S.P.A.C.E.* № 3/2017. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4b41d678-cf2f-4236-852d-483c62cf89fd/content> (дата звернення 14.08.2024).

3. Гусар О. А. Право міжнародного співробітництва в системі міжнародного права. *Veda a perspektivy* № 9 (16) 2022. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/issue/view/83/133> (дата звернення 14.08.2024).

4. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unic/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення 14.08.2024).

5. Лопата О. А. Міжнародне співробітництво експертної служби МВС України: Дис. ... канд. юрид. наук (доктора філософії). НАВС. Київ, 2017. 234 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В КРИМІНАЛІСТИЦІ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КРИПТОВАЛЮТОЮ

Нечепурок Оксана,

*здобувач першого наукового ступеня
Київського міжнародного університету*

Вступ. З розвитком цифрових технологій криптовалюти стали невід'ємною частиною сучасної економіки, але водночас вони стали привабливим інструментом для злочинців. Анонімність і децентралізований характер криптовалют створюють нові виклики для правоохоронних органів та криміналістики. Традиційні методи розслідування злочинів не завжди є ефективними у світі цифрових активів, тому необхідно впроваджувати інноваційні підходи [1, 2].

Blockchain-аналітика. Blockchain-аналітика стала ключовим інструментом для відстеження транзакцій криптовалют. Незважаючи на те, що транзакції в blockchain є анонімними, усі вони зберігаються у відкритій і незмінній формі. Це дозволяє використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для аналізу blockchain, таке як *Chainalysis*, *Elliptic*, або *CipherTrace*, яке дозволяє відстежувати переміщення криптовалюти і виявляти підозрілі патерни. Ці інструменти здатні ідентифікувати зв'язки між адресами, виявляти «гарячі» гаманці, що використовуються злочинцями, та відстежувати шляхи руху коштів через різні біржі та сервіси для забезпечення анонімності, такі як «міксери» або «тумблери». Blockchain-аналітика дозволяє не лише відслідковувати злочинні транзакції, але й збирати докази, що можуть бути використані в суді [3, 4].

Використання штучного інтелекту (ШІ). Штучний інтелект і машинне навчання стали потужними інструментами для автоматизації аналізу великих обсягів даних, що генеруються в blockchain. Використання ШІ дозволяє автоматично виявляти аномалії та підозрілі патерни в транзакціях. Наприклад, моделі машинного навчання можуть бути навчені на основі історичних даних, щоб виявляти транзакції, які можуть бути пов'язані з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму або іншими незаконними діями. Крім того, ШІ може